

Tilastopokkari elinoloista

Tietoja suomalaisten elinoloista
kolmen vuosikymmenen ajalta

Sisällysluettelo

Elämänmenoa 1960-luvulta 1990-luvulle.....	3
Talous.....	6
Väestö, perheet	8
Terveys.....	15
Koulutus.....	19
Työ	22
Tulot	27
Kulutus	32
Asuminen	35
Hyvinvoinnin vuosikymmenet.....	40
Sosiaalipoliittisia uudistuksia 1961 - 1991	42

Tämän julkaisun lähteinä on käytetty pääasiassa Tilastokeskuksen aineistoja elinolojen eri osa-alueilta, kuten tulonjaosta, kulutuksesta, asumisesta ja työstä. Lisäksi on käytetty väestö- ja koulutustilastoja sekä kansantalouden tilinpidon tietoja. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskuksen, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietoja on myös käytetty.

Aineiston keräsivät Raija Sailas ja Päivi Seppälä. Julkaisun suunnittelusta ja tekstistä vastaa Raija Sailas, taitosta ja värisuunnittelusta Päivi Seppälä. Molemmat työskentelevät Tilastokeskuksen Elinolot-yksikössä.

Elämänmenoa 1960-luvulta 1990-luvulle

Suomalaiset elivät vielä 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa maatalousyhteiskunnassa, vaikka teollisuus kasvoikin nopeasti. Ero kaupungin ja maaseudun välillä oli suuri. Perheissä oli paljon lapsia. Heti sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat kävivät kuka kansa- kuka keskikoulua. Maaseudulla heidän vanhempansa ahersivat maanviljelijöinä, pientilallisina, työmiehinä. Ajoittain isää koetteli suhdannetyöttömyys. Omasta kasvi- ja perunamaasta monet perheet saivat vielä suuren osan ruokavaroistaan. Kunnanlääkärit, terveysisaret ja kättilöt hoitivat ihmisten terveyttä. Huolimatta rokotuksista koululaiset sairastivat vielä tuhkarokkoa, tulirokkoa, sikotautia ja muita kulkutauteja. Kansakouluissa köyhimmät oppilaat saivat sosiaalilautakunnalta saappaat ja oppikouluissa vapaaoppilaspaikkoja. Toimeentulotukea ei ollut ja huoltoapu oli kunnan päättäjien tarkassa kontrollissa.

Mummot ja vaarit elivät kansaneläkkeen varassa ja asuivat usein lastensa perheissä. Kansaneläke olikin vanhusten pääasiallinen toimeentulolähde. Työeläkejärjestelmiä oltiin vasta luomassa eikä varhaiseläkejärjestelmistä osattu uneksiakaan.

Kaupunkilaiset elivät omaa selvemmin "luokkarajaista" elämäänsä: osa väestöstä oli työläisiä, osa virkamiehiä. Kaupungeissa äiditkin olivat usein työssä. Lapsia ja kotia saattoi hoitaa koti- tai päiväapulainen tai isovanhemmat. Kunnallisia päivähoitopaikkoja ja kotihoidon tukea ei ollut.

Suuret ikäluokat näkyvät hallitsevina suomalaisessa yhteiskuntarakenteessa ja sen elämän kulussa. 1950-luvun lopussa ja 1960-luvulla koulut "pulistelivat" suurten ikäluokkien takia. Koululuokassa saattoi olla yli neljäkymmentä oppilasta. 60-luvun lopulla ja 70-luvun alussa he siirtyivät työelämään ja opiskelemaan. Kun maatalous ei enää kyennyt heitä elättämään eikä opiskelupaikkoja eikä työtä kotipaikkakunnalta löytynyt, he

muuttivat sankoin joukoin Ruotsiin ja Etelä-Suomen lähiöihin. Ikään-tyneempi väki jäi maaseudulle.

Suuret ikäluokat synnyttivät vähän lapsia, vaikka sosiaaliturvaa kehitettiin ja äitiysturvaa parannettiin. Lähiöitä rakennettiin yhä kiivaammin. Ostoskeskukset ja "marketit" korvasivat lähikaupat. Yhä useampi äiti siirtyi töihin, varsinkin valtion tai kunnan palvelukseen. Hyvinvointivaltion kehittäminen loikin runsaasti uusia työpaikkoja erityisesti kuntiin. Kodin koneita hankittiin äidin avuksi, mutta kotiapulaisen palkkaaminen kävi vaikeammaksi ja kalliimmaksi. Vapaa-ajasta televisio valtasi yhä suuremman osan. Lapset alkoivat käydä maksutonta peruskoulua. Paitsi koulun käynti myös koulukirjat ja -ateriat tulivat maksuttomiksi.

"Öljykriisi" vuosikymmenen alkupuolella sai ihmiset hetkeksi miettimään energian kulutustaan ja vuonna 1976 perustettiin presidentin toimesta "häätätilahallitus" hoitamaan suureksi kasvanutta työttömyyttä. Työttömien määrä kasvoi kuitenkin runsaaseen 90 000:een. Työttömien määrä kasvoi edelleen pari seuraavaa vuotta. Vuonna 1978 työttömiä oli 172 000.

Isovanhempien taloudellinen asema parani, kun eläkejärjestelmiä kehitettiin ja eläkkeiden tasoja korotettiin.

1980-luvulla suomalaiset vaurastuivat edelleen. Lapset kouluttautuivat yhä useammin peruskoulun jälkeen ammattikouluissa ja lukioissa. Molemmat vanhemmat kävivät töissä ja kun perhe kasvoi, isäkin saattoi jäädä joksikin aikaa hoitamaan vauvaa. Hoitovapaan jälkeen äiti saattoi jäädä kotihoidon tuen avulla hoitamaan lastaan tai viedä hänet päiväkotiin. Vauvoja syntyikin vuosikymmenen alkupuolella hiukan enemmän, kun äitiyspäivärahan taso nostettiin. Samalla päiväraha sidottiin yhä selvemmin ansioihin ja muutettiin veronalaiseksi. Monet suuriin ikäluokkiin kuuluneet tekivät toisen tai kolmannen lapsensa tuolloin.

Vapaa-aikaansa niin vanhemmat kuin lapsetkin viettivät katselemalla televisiota ja videoita. Äidit opiskelivat kansalais- ja työväenopistoissa. Yhä useammat perheet menivät lomillaan omalle kesämökille, "etelään" tai laskettelemaan. Perheet velkaantuivat paitsi kulutukseen myös asumiseen, kun lainan saanti kävi helposti. Säästäminen ei juuri kiinnostanut. Ja yhä useampi halusi ja myös pääsi ennenaikaiselle eläkkeelle, koska uudet varhaiseläke- ja osa-aikaeläkejärjestelyt sallivat sen. Ympäristöasiat alettiin tiedostaa tärkeiksi yhteisiksi asioiksi.

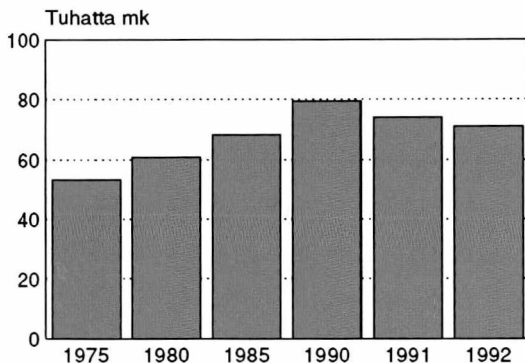
1990-luvun alussa talouslama iski Suomen kansantalouteen pahemmin kuin vuosikymmeniin. Suomalaisia työllistänyt Neuvostoliiton kauppa oli romahtanut ja rahoitusmarkkinoilla oli 1980-luvun lopussa tehty rahapoliittisia ratkaisuja, jotka nyt johtivat pankkikriisiin. Yksittäiset ihmiset kokiivat sen työttömyytenä, vähentyneinä tuloina, kohonneina veroina ja maksuina sekä palvelujen heikkenemisenä. Yltäkylläisyyden vuosina otettuja asunto- ja kulutuslainoja oli vaikea hoitaa. Monet joutuivat velkakierteeseen ja kahden asunnon loukkuun. Vuonna 1992 työttömänä oli 328 000 ihmistä. Kun heidän perheensä laskettiin mukaan, työttömyys koetteli lähes miljoonaa suomalaista. Pankkikriisin ja työttömyyden hoitoon tarvittiin yhä enemmän ulkomaista velkaa. Vaikka vienti ulkomaille on kasvanut ja kokonaistuotanto elpymässä, hyvinvointivaltio on kriisissä.

Talous

Sodan jälkeen suuri osa suomalaisista sai toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. Teollisuuden, rakennustoiminnan ja palveluelinkeinojen osuus on kuitenkin noussut viime vuosikymmeninä. 1960-luvulla maatalous elinkeinona alkoi väistyä. Teollisuus kasvoi nopeasti aina 1970-luvulle asti, jolloin kasvu hidastui. Hitaan kasvun vuodet olivat 1975 - 1977. 1980-luku oli taas uuden kasvun kautta. Erityisesti palveluelinkeinot kasvoivat voimakkaasti. 90-luvun alussa Suomi ajautui pahimpaan lamaansa sitten toisen maailmansodan. Tuotannon kasvu pysähtyi ja bruttokansantuote kääntyi laskuun.

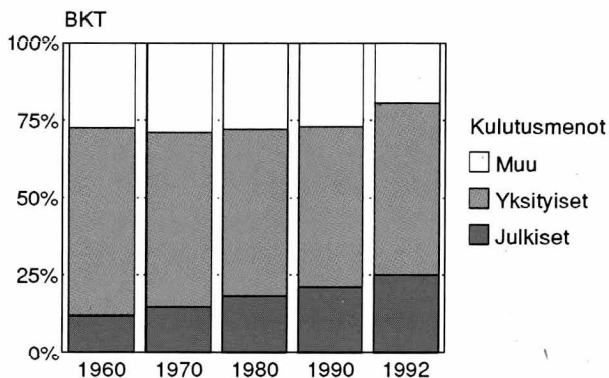
Elinkeino- ja ammattirakenteen muutokset heijastuvat myös väestön sosioekonomiseen asemaan: maatalousyrittäjien määrä on vähentynyt, toimihenkilöiden ja eläkeläisten kasvanut.

Bruttokansantuote asukasta kohti vuoden 1985 hinnoin

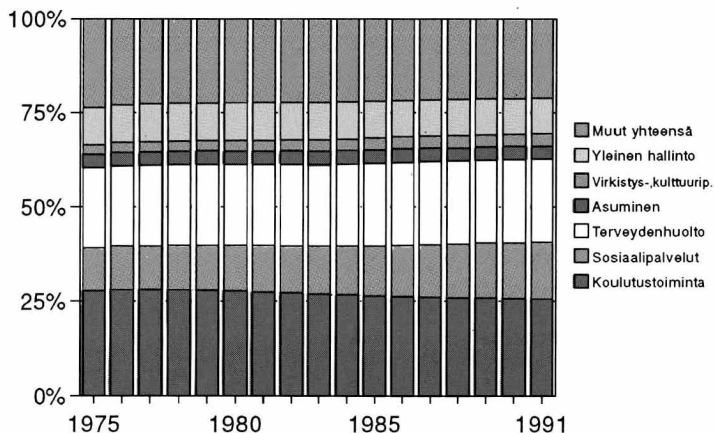
Lähde: TK, Kansantalouden tilinpito

Kulutusmenojen osuus bruttokansantuotteesta

Lähde: TK, Kansantalouden tilinpito

Julkiset kulutusmenot käyttötarkoituksen mukaan

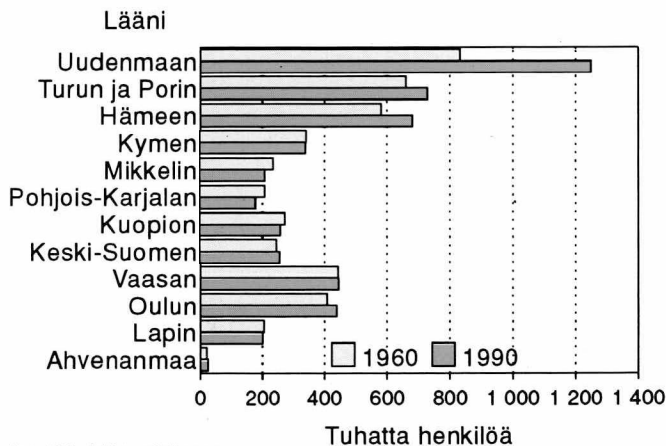
Lähde: TK, Kansantalouden tilinpito

Väestö

Vuonna 1991 Suomen väkiluku ylitti viiden miljoonan rajan. Väestöstä naisia oli 51,4 ja miehiä 48,6 prosenttia. Lääneistä naisvaltaisin on Uudenmaan lääni. Vain Lapin läänissä on miehiä enemmän kuin naisia. Vuotuinen väestönlisäys on noin kuusi promillea keskiväkiluvusta. Väestö on jakautunut alueellisesti hyvin epätasaisesti. Uudellamaalla asuu jo 25 prosenttia väestöstä. Hämeen lääniä lukuunottamatta kaikki muut läänit ovat menettäneet väestöään.

Vuonna 1960 38 prosenttia väestöstä asui kaupungeissa. Vuonna 1991 kaupungeissa asui jo 62 prosenttia väestöstä. Tämä johtuu paitsi muuttoliikkeestä myös kaupunkien määrän kasvusta. Huomattava osa muutoksesta johtuu maalaiskuntien muuttumisesta kaupungeiksi.

Väkiluku lääneittäin vuosina 1960 ja 1990

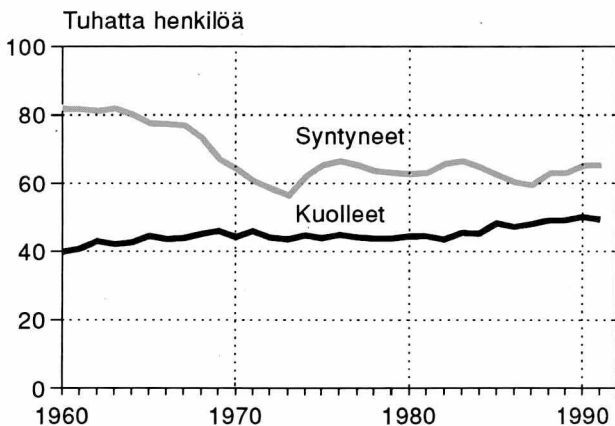
Lähde: TK, Väestötilasto

1910-luvulta lähtien syntyneiden määrä on jatkuvasti alentunut. Sodan jälkeen syntyvyys kasvoi tilapäisesti hyvin korkeaksi, mutta laski jyrkästi 50-luvulta lähtien. 1970-luvulla väestön kasvu oli epätasaista, koska nettosiirtolaisuus ja luonnollinen lisääntyminen vaihtelivat voimakkaasti. 1960-luvulla alkanut "suuri muutto" jatkui vilkastuen vuoteen 1974 saakka, jolloin kuusi prosenttia väestöstä vaihtoi asuinkuntaa. Sittemmin kuntien välinen muuttoliike on hidastunut. 1980-luvun lopulla kuntien suuret taajamat vetivät syrjäseutujen asukkaita puoleensa.

Siirtolaisuus oli vilkkainta 1960-luvun lopulla. Kohdemaana oli lähinnä Ruotsi. Maahanmuutto on ollut suurelta osin paluumuuttoa.

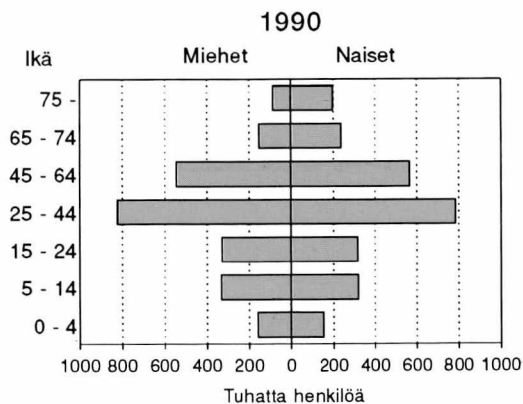
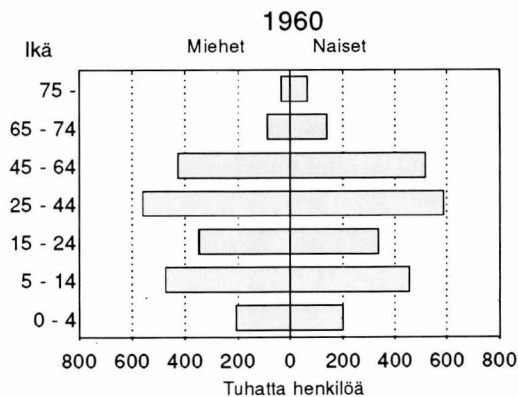
Väestön ikärakenne on vanhentunut. 65 vuotta täyttäneitä oli runsaat 327 800 vuonna 1960 (7,4 prosenttia väestöstä).

Elävänä syntyneet ja kuolleet vuosittain 1960 - 1990

Lähde: TK, Väestötillasto

Väestö iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1960 ja 1990

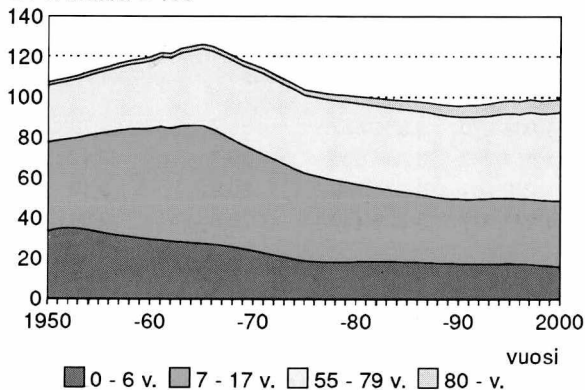
Lähde: TK, Väestötilasto

Vuoteen 1990 mennessä vanhusten määrä oli yli kaksinkertaistunut. Heitä oli tuolloin 672 965 eli 13,5 prosenttia väestöstä. Lisäksi suuret ikäluokat ovat tulleet tai tulossa keski-ikään. Heidän jälkeensä on syntynyt huomattavasti pienempiä ikäpolvia.

Väestön ikärakenteen perusteella voidaan laskea ns. "huoltosuhde" tai "huoltorasitus". Se kuvaa, montako työkäistä on kutakin yli 65-vuotiasta ja alle 17-vuotiasta kohti. Viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana huoltosuhde on parantunut. Huoltorasitus alkaa kuitenkin muuttua epäedullisemmaksi 2000-luvun alkupuolella, kun suuret ikäluokat lähestyvät eläkeikää eikä työkäisen väestön määrä kasva. Jos huoltosuhde lasketaan kaikkien eläkeläisten, työttömien, koululaisten ja opiskelijoiden määränä työllisiä kohden, huoltosuhde oli jo 1992 samalla tasolla kuin se olisi ikärakenteen perusteella vuonna 2020 (kts. s. 25).

Huoltosuhde vuodesta 1950 vuoteen 2000

24 - 54 v. määrä = 100

Lähde: TK, Väestöennusteet

Perheet ja lapset

Vuonna 1960 perheitä oli runsaat 1 035 000 ja vuonna 1990 runsaat 1 364 300. Vuonna 1990 mukaan on ensimmäistä kertaa laskettu myös avoparit, joiden osuus perheistä on noin 14 prosenttia. Perhekoko on pienentynyt ja perheisiin kuuluvien osuus laskenut. Väestön vanheneminen on vaikuttanut tähän kehitykseen. Myös yksin asuminen on yleistynyt. Yksin asuvien määrä on yli kolminkertaistunut vuodesta 1960.

Lapsiperheitä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia on nyt kaikista perheistä 52 prosenttia. Yksinhuoltajien osuus on noussut kolmessakymmenesä vuodessa runsaasta 11 prosentista vajaan 14 prosenttiin. Ns. uusperheitä eli perheitä, joissa alaikäiset lapset eivät ole puolisoitten yhteisiä, oli 44 400 eli 7 prosenttia lapsiperheistä. Lapsiperhe on siis edelleenkin 'perusperhe', uusperheet ovat harvinaisia.

Perheiden määrä ja henkilöluku 1960 - 1990

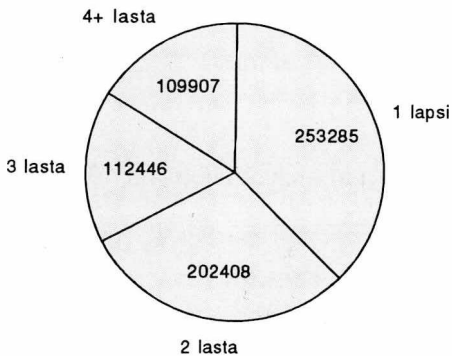
	Perheitä	Henkilöitä perheissä	Suhteellinen osuus väestöstä	Henkilöitä / perhe	Koko väestö
1960	1 036 270	3 855 037	86,7	3,72	4 446 222
1970	1 134 778	3 941 006	85,7	3,47	4 598 336
1980	1 212 201	3 871 769	80,9	3,19	4 787 778
1990	1 241 317	3 828 449	76,6	3,08	4 998 478
1980*	1 298 200	4 050 500	84,6	3,12	4 787 778
1990*	1 364 312	4 096 827	82,0	3,00	4 998 478

*) Luvuissa mukana myös avoparit, joilla ei ole yhteisiä lapsia. 1980 luvut arvioitu.

Lähde: TK, Väestötilasto

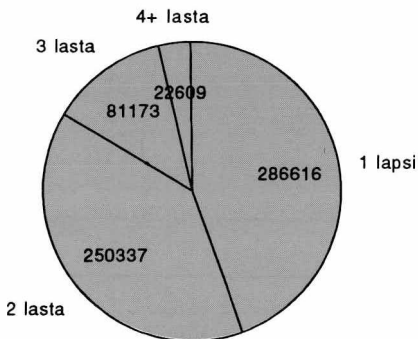
Perheet lasten lukumäärän mukaan 1960 - 1990

1960

	1 lapsi	2 lasta	3 lasta	4 + lasta
1970	287 649	222 276	100 358	66 752
1980	333 812	264 944	70 100	19 876

1990

Lähde: TK, Väestötillasto

14 VÄESTÖ, PERHEET

Lapset jakaantuvat erilaisiin perhetyyppeihin siten, että 81 prosenttia asuu kahden huoltajan lapsiperheissä. Avopariperheissä lapsista asuu 8 prosenttia. Yksinhuoltajaäidin kanssa asuu joka kymmenes lapsi ja yksinhuoltajaisän kanssa vain runsas prosentti.

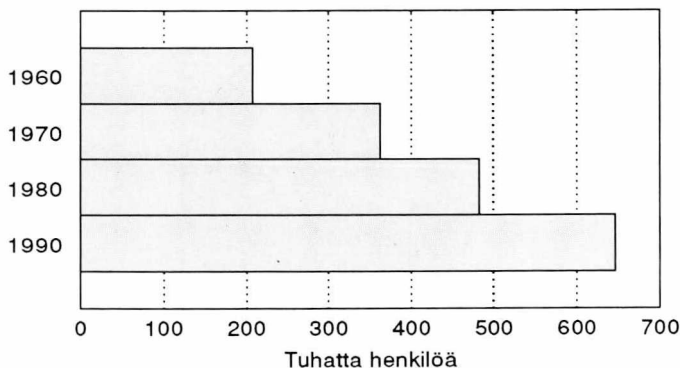
Perheittäin luokiteltuna yksilapsisia perheitä oli 45 prosenttia, mutta lasten mukaan luokiteltuna ainoita lapsia oli vain 25 prosenttia ja 31 prosentilla oli vähintään kaksi sisarusta.

Perheet tyypin mukaan vuosina 1960 - 1990

	Perheitä yhteensä	Aviopari ilman lapsia	Aviopari ja lapsia	Avopari ja lapsia	Äiti ja lapsia	Isä ja lapsia	Avopari ei lapsia
1960	1 036 270	207 897	678 822	..	129 706	19 845	..
1970	1 134 778	260 562	722 001	..	132 374	19 841	..
1980	1 212 201	302 818	711 226	16 721	157 866	23 570	..
1990	1 364 312	366 353	638 155	66 094	145 239	24 316	124 155

Lähde: TK, Väestötilasto

Yksin asuvien määrä vuosina 1960 - 1990

Lähde: TK, Väestölaskennat

Terveys

Suomalaiset elävät pitempään ja ovat terveempiä kuin koskaan aikaisemmin. Vuonna 1989 syntynyt poika elää keskimäärin noin 71-vuotiaaksi ja tyttö noin 79-vuotiaaksi. 65-vuotias mies voi odottaa elävänsä vielä "kolmannen elämän vaiheen" eli lähes 14 vuotta eläkeläisenä ja samanikäisellä naisella on eläkeaikaa odotettavissa vielä yli 17 vuotta.

0-, 40- ja 65-vuotiaan jäljellä oleva keskimääräinen elinaika vuosina 1956 - 1989.

	0-vuotiaat		40-vuotiaat		65-vuotiaat	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
1956 - 1960	64,9	71,6	29,7	35,0	11,5	13,7
1961 - 1965	65,4	72,6	29,5	35,2	11,4	13,7
1966 - 1970	65,9	73,6	29,4	35,8	11,3	14,1
1971 - 1975	66,7	75,2	30,1	37,1	11,8	15,1
1976 - 1980	68,5	77,2	31,2	38,8	12,4	16,5
1981 - 1985	70,1	78,4	32,5	39,7	13,1	17,3
1989	70,9	78,9	33,4	40,2	13,8	17,7

Lähde: TK, Väestötilasto

Vuosina 1960 - 1990 kuolleiden miesten ja naisten lukumäärät sekä asukasta kohti laskettu kuolleisuus

	Yhteensä	Miehet	Naiset	Keskipäiväkiluvun 1000 henkeä kohti		
				Molemm.sp.	Miehet	Naiset
1960	39 797	20 628	19 169	9,0	9,7	8,3
1970	44 119	23 797	20 322	9,6	10,7	8,5
1980	44 398	23 744	20 654	9,3	10,3	8,4
1990	50 058	25 016	25 042	10,0	10,3	9,7

Lähde: TK, Väestötilasto

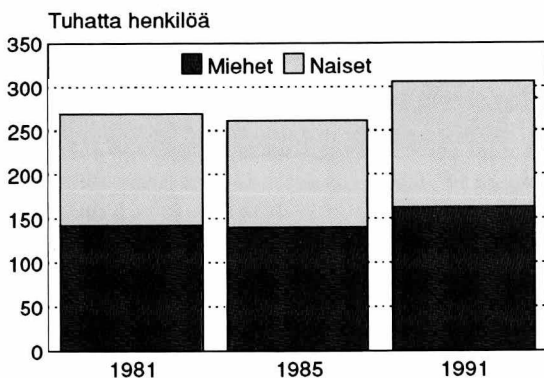
Naisten kuolleisuus on alentunut nopeammin kuin miesten ja elinaika vastaavasti pidentynyt.

Naimattomilla ja eronneilla miehillä on lyhyempi elinaika kuin naimissa olevilla. Myös sosioekonomisen aseman mukaan kuolleisuus vaihtelee suuresti. Ylempien toimihenkilöiden kuolleisuus on pienempi kuin työntekijäryhmien.

Suomalaisten yleisimmät kuolinsyyt ovat verenkiertoelinten sairaudet, syöpätaudit sekä tapaturmat ja onnettomuudet. Itsemurhia suhteessa väestön kokonaisuutenaan tehdään Suomessa enemmän kuin muissa Pohjoismaissa.

Mitä parempi sosiaalinen asema ihmisellä on, sitä vähemmän hänellä on sairauksia ja muita terveysongelmia ja sitä pidempään hän voi odottaa elävänsä.

**Työkyvyttömyyseläkkeensaajien lukumäärät
(sisältävät myös yksilölliset varhaiseläkkeet)
vuosina 1981, 1985 ja 1991**

Lähde: ETK ja KELA, Tilasto Suomen eläkkeensaajista 1991

Suomalaiset ovat voineet siirtyä varhaiseläkkeelle 80-luvun jälkipuoliskolta alkaen. He ovatkin käyttäneet tätä mahdollisuutta hyväkseen. 55 - 59-vuotiaista naisista 58 ja miehistä 59 prosenttia kuului työvoimaan 90-luvun taitteessa. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa työvoimaosuudet ovat huomattavasti suuremmat tässä ikäryhmässä.

Vuoden 1986 elinolotutkimuksessa 60 prosenttia suomalaisista koki terveydentilansa hyväksi. Vajaalla kolmanneksella oli ilmoituksensa mukaan päivittäistä elämää rajoittava sairaus.

Sairaansijojen määrä on supistunut toisaalta siitä syystä, että vaikeiden sairauksien määrä on vähentynyt ja toisaalta viime vuosien tietoisesta pyrkimyksestä korvata laitoshoidtoa avohoidolla.

Ihmisten kokema terveydentila ja päivittäistä elämää rajoittava sairaus vuonna 1986, prosenttia 15 v. täyttäneistä

	Koettu terveydentila			Päivittäistä elämää rajoittava sairaus
	Hyvä %	Keskinkertainen %	Huono %	
Kaikki yhteensä	60	32	8	32
Miehet	61	31	8	29
Naiset	59	33	8	34

Lähde: TK, Elinolotutkimus 1986

Asukkaita lääkärinä kohti

1960	1573
1970	926
1980	531
1990	412
1991	407

Lähde: Stakes

Sairaansijojen lukumäärä 100 000 asukasta kohti.

	Psykiatrisissa sairaaloissa	Muissa sairaaloissa
1970	430	584
1980	400	596
1990	236	527

Lähde: Stakes

Suomalaisten ruokailutottumukset ovat muuttuneet terveellisemmiksi. Kasvien, marjojen ja hedelmien osuus ruokavaliossa on kasvanut ja rasvojen ja hiilihydraattien vähentynyt. Tupakkaakin kuluu vähemmän, alkoholin kulutus sen sijaan on kasvanut elintason nousun myötä.

Alkoholijuomien ja tupakan kulutus henkeä kohti vuosina 1960 - 1992

	100 % alkoholia l/henkilö	Tupakkaa kg/henkilö
1960	1,8	1,3
1970	4,3	1,7
1980	6,3	1,7
1990	7,7	1,7
1992	7,2	..

Lähteet: Alko ja TK, STV

Eliniässä, sairastavuudessa ja terveellisissä elämän tavoissa on kuitenkin suuria väestöryhmittäisiä eroja. Ylemmissä tuloluokissa ihmiset pitävät paremmin huolta terveydestään ja ruokailutottumuksistaan kuin alemmissä tuloluokissa.

Eräiden elintarvikkeiden kulutusmääriä henkeä kohti vuosina 1966, 1976, 1985 ja 1990

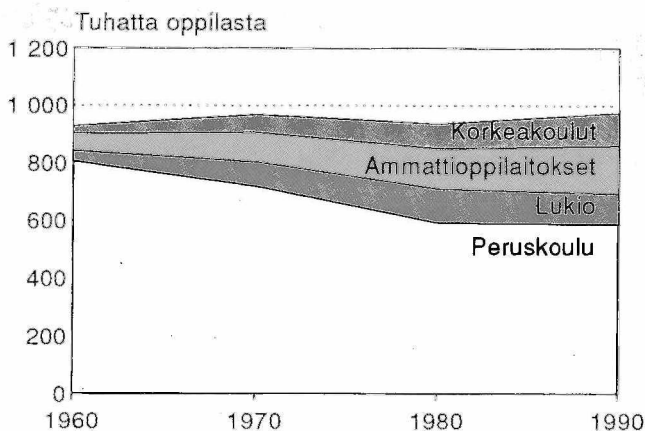
		1966	1976	1985	1990
Jauhot, ryynit	kg	57	36	27	23
Ruokaleipä	kg	36	34	33	32
Tuore liha	kg	12	14	12	10
Jauheliha	kg	3	5	6	6
Nakit ja lenkkimakkara	kg	3	13	11	10
Tuore kala ja ravut	kg	6	7	6	8
Maito	l	228	205	163	141
Juustot	kg	3	5	8	10
Kananmunat	kg	8	10	10	8
Voi, voi-kasviöljyseokset	kg	17	10	9	6
Margariini	kg	3	6	5	6
Tuoreet hedelmät	kg	24	40	41	41
Marjat (ml.pakastetut)	l	11	19	23	18
Tuoreet kasvikset	kg	16	22	27	30
Perunat	kg	84	59	49	39
Sokeri ja siirappi	kg	29	21	16	13
Kahvi	kg	7	10	9	8

Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Koulutus

Koulutusta alettiin pitää sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta tuottavana investointina 1960-luvulla. Suomen koulujärjestelmä alkoikin laajentua nopeasti 1960-luvun alusta. Peruskouluun siirryttiin vuosina 1972 - 1977. Siirtyminen aloitettiin Lapin läänistä ja viimeiseksi peruskoulu toteutettiin pääkaupunkiseudulla. Vuonna 1977 peruskouluun lisättiin vapaaehtoinen 10. luokka, joka oli tarkoitettu ilman opiskelupaikkaa jääneiden peruskoulunsa päättäneiden syventäviä opintoja varten. Myös lukiokoulutus laajentui huomattavasti, jopa niin, että aloituspaikkoja korkeakouluissa ja lukiopohjaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa ei ollut kysyntää vastaavasti.

Oppilasmäärät eri oppilaitoksissa vuosina 1960 - 1990

Lähde: TK, Koulutustilasto

1970-luvulla ammatillisista oppilaitoksista haluttiin kehittää lukion kaltaisen väylä korkeakouluun. Keskiasteen koulutuksen uudistamisen yhteydessä ammatillinen koulutus jaettiin perus- ja erikoistumislinjoiksi. Myös ylioppilasohjaisia linjoja perustettiin. Ammatillinen koulutus on painotettu vastaamaan elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tarpeita ja rakenteellisia muutoksia kunakin vuosikymmenenä. Koulutuksen painopiste on vaihdellut siten, että 60-luvulla koulutettiin teollisuuden palvelukseen, 70-luvulla kaupan ja hallinnon tarpeisiin ja 80-luvulla sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Hyvinvoinnin vuosikymmeninä perustettiin useita korkeakouluja. Tutkinnon uudistuksen myötä opintojen piti tehostua ja tutkinnon suorittamisaikojen lyhentyä. Näin ei näytä kuitenkaan käyneen koska mm. opiskeluaikainen työssäkäynti on lisääntynyt. 1990-luvun alussa perustettiin myös ensimmäiset ammattikorkeakoulut.

Kaikista naisista jonkin tutkinnon on suorittanut noin 49 prosenttia ja miehistä 52 prosenttia.

Tutkinnon suorittaneiden miesten ja naisten väestöosuudet 1990 (%)

Ikä	Miehet	Naiset
15 - 19	15,5	15,4
20 - 24	76,5	81,6
25 - 29	79,5	85,2
30 - 34	75,3	79,6
35 - 39	69,7	71,3
40 - 44	60,3	61,0
45 - 49	53,7	53,4
50 - 54	42,1	41,6
55 - 59	32,7	31,3
60 - 64	25,4	23,6
65 - 69	22,5	19,8
70 -	20,0	15,3

Lähde: TK, Koulutustilasto

Suomalaiset kouluttautuvat aktiivisesti aikuisenakin. Vuonna 1980 vaajat 30 prosenttia 18 vuotta täyttäneistä osallistui erityyppisiin aikuis-koulutusmuotoihin. Vuoteen 1990 mennessä osallistumisaste oli nous-
sut jo yli 44 prosentin.

Eri aikuiskoulutusmuotoihin osallistuminen vuonna 1990

Koulutusmuoto	Osallistujia 18 - 73-vuotiaista	
		%
Koulutus työpaikalla tai erillisessä täydennyskoulutuskeskuksessa ¹⁾	876 200	24,6
Kansalais- ja työväenopistossa	469 100	13,2
Järjestökoulutus	346 100	9,7
Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus	234 100	6,6
Korkeakoulujen ja kesäyliopistojen aikuiskoulutus	116 600	3,3
Muu yleissivistävä aikuiskoulutus	59 400	1,7
Muu aikuiskoulutus	398 300	11,2

1) Osuus työvoimasta 35,5 %.

Eri koulutusmuotoihin osallistujien summa ei ole sama kuin aikuisopiskelijoiden määrä vuonna 1991, koska sama henkilö on voinut osallistua yhteen tai useampaan aikuiskoulutusmuotoon.

Aikuiskoulutusopiskelijoita oli vuonna 1990 yhteensä 1 567 300.

18 - 73-vuotiaita oli yhteensä 3 555 700 (31.12.1989).

Työvoimaan heistä kuului 2 468 800.

Lähde: TK, Koulutustilasto

Aikuiskoulutukseen osallistuminen 1980 ja 1990

Sukuoli	Aikuiskoulutukseen osallistuneita			
	1980	%	1990	%
Miehistä	407 100	25,2	706 700	40,7
Naisista	564 700	33,6	860 600	47,4
Koko väestöstä	971 800	29,5	1 567 300	44,1

Lähde: TK, Koulutustilasto

Työ

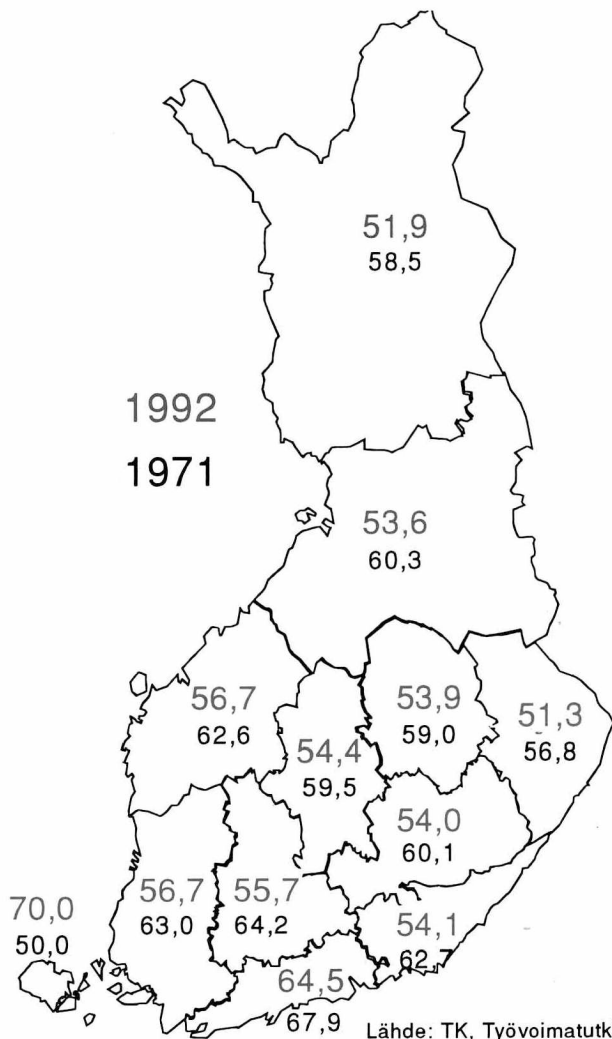
Vuonna 1960 työllistettynä työmarkkinoilla oli 15 - 74-vuotiaasta väestöstä runsaat 68 prosenttia ja vuonna 1992 noin 66 prosenttia.

Työvoima vuosina 1970, 1980, 1990 ja 1992

	Vuosi	Tuhansia		
		Yhteensä	Miehet	Naiset
15 - 74 -vuotias väestö	1970	3349	1606	1743
	1980	3616	1755	1861
	1990	3737	1839	1898
	1992	3784	1867	1917
Työvoima	1970	2263	1271	991
	1980	2442	1301	1141
	1990	2555	1343	1213
	1992	2502	1316	1185
Työlliset	1970	2217	1236	980
	1980	2328	1240	1088
	1990	2467	1289	1179
	1992	2174	1113	1061
Työttömät	1970	46	35	11
	1980	114	61	53
	1990	88	54	34
	1992	328	203	125
Työvoimaan kuulumattomat	1970	1086	335	752
	1980	1174	454	720
	1990	1181	496	686
	1992	1282	551	731
Työvoimaosuus (%väestöstä)	1970	67,5	79,1	56,8
	1980	67,5	74,1	61,3
	1990	68,4	73,0	63,9
	1992	66,1	70,5	61,8
Työttömyysaste (%työvoimasta)	1970	2,0	2,7	1,1
	1980	4,7	4,7	4,7
	1990	3,4	4,0	2,8
	1992	13,1	15,5	10,5

Lähde: TK, Työvoimatutkimus

Työllisten osuus prosentteina väestöstä 1971 ja 1992
(15 - 74-vuotias väestö)

Suomalaisten naisten työssäkäynti on Euroopan huipputasoa. 35 - 44-vuotiaista naisista runsaat 77 prosenttia oli kokopäivätyössä, samanikäisistä miehistä noin 85 prosenttia. Suomalaisten työura päättyy kuitenkin varsin varhain. 55 - 64-vuotiaista enää runsas kolmannes oli kokopäivätyössä.

Keskimääräinen vuosityöaika on lyhentynyt. 60-luvulla siirryttiin viisi-päiväiseen työviikkoon ja 70-luvulla pidennettiin vuosilomia.

Työntekijöiden osuus on vähentynyt ja palvelualoilla toimivien lisääntynyt.

Kokopäivätyössä käyneiden osuus työvoimasta iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1984 ja 1991

	Työvoima %		Kokopäivätyössä %	
	1984	1991	1984	1991
Miehet				
15 - 24	55,0	51,4	44,4	36,4
25 - 34	94,2	93,2	87,9	81,9
35 - 44	96,2	94,5	91,6	84,7
45 - 54	88,6	87,7	81,7	78,9
55 - 64	58,0	45,8	45,1	38,4
65 - 74	11,8	6,7	6,3	3,5
Naiset				
15 - 24	79,6	50,8	39,8	35,8
25 - 34	91,3	81,0	72,7	70,8
35 - 44	71,8	88,3	77,5	77,3
45 - 54	73,6	87,0	73,2	76,9
55 - 64	21,4	40,0	35,1	32,6
65 - 74	1,3	2,9	1,7	1,3

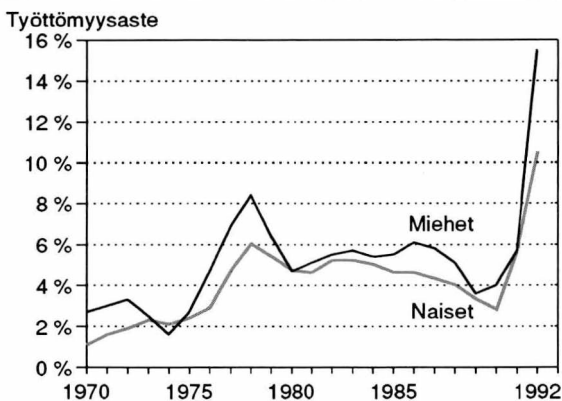
Lähde: TK, Työvoimatutkimus

Työttömyys on noussut ennätyslukemiin. Vuonna 1992 työttömiä oli yli 328 000. Erityisesti nuorten ja pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut.

Sivulla 11 laskettu huoltosuhte voidaan laskea myös siten, että työttömät otetaan laskelmiin mukaan. Silloin voidaan sanoa, että yksi työllinen elättää itsensä lisäksi 1,4 muuta ihmistä eli viidestä suomalaisesta kaksi on työssä ja kolme elää muiden työstä.

Työttömyyden hoito oli 70-luvun alkuun asti työllisyystöitä. Nykyisin työttömyyden taloudellisia seurauksia lieventävät työttömyysturvajärjestelmät. Lisäksi on erilaista työvoimakoulutusta, työnvälitystä ja työvoiman ohjausta.

Työttömyysaste vuosina 1970 - 1992

Lähde: TK, Työvoimatutkimus

Työttömyyseläkejärjestelmä luotiin 70-luvulla. Vuonna 1987 työttömyyseläkeläisiä oli lähes 70 000. Sittemmin saantiperusteita on muutettu. Vuonna 1991 työttömyyseläkeläisiä oli vajaat 48 000.

Palkansaajien ja yrittäjien määrä vuosina 1960 - 1991 (1000 henkilöä)

Vuosi	Palkansaajia	Yrittäjiä ja yrittäjäperheenjäseniä
1960	1340	757
1970	1626	500
1980	1930	379
1985	2077	360
1990	2108	359
1991	2000	339

Lähde: TK, Työvoimatutkimus

Palkansaajat sosioekonomisen aseman ja sukupuolen mukaan vuosina 1960 - 1991

	1960	1970	1984	1987	1991
Miehet (%)					
Ylemmät toimihenkilöt	9	10	17	20	22
Alemmat toimihenkilöt	16	20	21	21	22
Työntekijät	75	70	62	59	55
Naiset (%)					
Ylemmät toimihenkilöt	6	6	12	13	16
Alemmat toimihenkilöt	43	49	54	56	56
Työntekijät	51	45	34	31	28

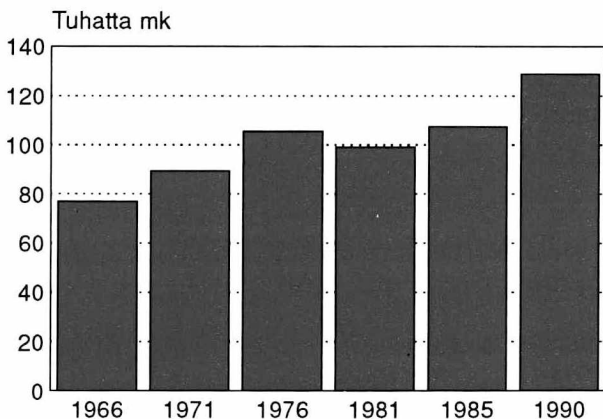
Lähde: TK, Työvoimatutkimus

Tulot ja hyvinvointipalvelut

Suomalainen hyvinvointivaltio on ollut sekä jako- että palveluvaltio. Perustoimeentulosta on huolehdittu julkisen vallan tulonsiirroin, kuten sairausvakuutuksella, eläkkeillä ja perhe- ja asuntopoliittisilla etuuksilla. Peruspalvelut on järjestetty joko kokonaan tai osittain maksutta.

Toimeentuloerot tasoittuivat 60-luvun puolivälistä 80-luvun lopulle tullessa, mutta alkoivat kasvaa 90-luvun lamaan tullessa. Myös naisten ja miesten väliset tuloerot ovat tasoittuneet. Kuitenkin vielä vuonna 1990 kokopäivätyötä tehneiden naisten palkkatulot olivat noin 74 prosenttia miesten palkkatuloista.

Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot, vuoden 1990 hinnoin vuosina 1966 - 1990

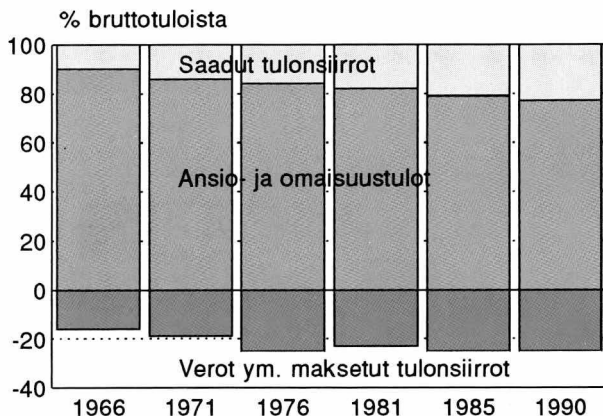

Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Tulonjaon tasaamiseen ja hyvinvointivaltion luomiseen on vaikuttanut tulopolitiikka. Sekä työnantajien että työntekijöiden korkea järjestäytymisaste on myös vaikuttanut tulopoliittisten sopimusten syntymiseen. Jo 1960-luvulla työehtosopimuksiin alettiin liittää muitakin kuin suoraan palkkaukseen liittyviä etuuksia mm. työeläkejärjestelmä, työajan lyhentäminen ja naisten samapalkkaisuus.

Tulopolitiikassa julkisen vallan rooli on korostunut. Valtio on sitoutunut erilaisiin sosiaalipoliittisiin toimenpiteisiin työehtosopimusten kautta.

Käytettävissä olevien tulojen rakenne vuosina 1966 - 1990

Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Kotitalouksien tulo-osuudet käytettävissä olevista tuloista vuosina 1966, 1971, 1976, 1986 ja 1990

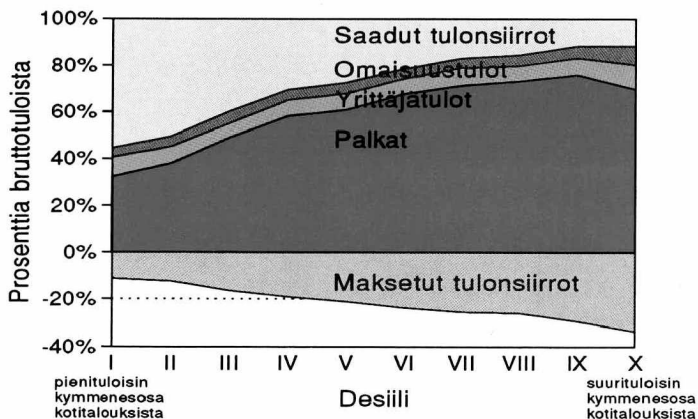
Tulo-osuudet, %

Desiiliryhmä	1966	1971	1976	1986	1990
I ¹⁾	3,1	3,7	4,5	5,0	5,0
II	4,7	5,4	6,2	6,7	6,5
III	5,7	6,4	7,2	7,5	7,4
IV	6,8	7,4	8,1	8,3	8,1
V	7,9	8,4	9,0	9,1	8,9
VI	9,2	9,5	9,9	9,9	9,8
VII	10,6	10,7	10,9	10,7	10,7
VIII	12,4	12,3	12,1	11,8	11,8
IX	15,2	14,5	13,7	13,3	13,5
X ²⁾	24,4	21,7	18,4	17,8	18,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Pienituloisin kymmenesosa kotitalouksista. 2) Suurituloisin kymmenesosa kotitalouksista.

Lähde: TK, Vuosien 1966 - 1976 tiedot on laskettu kotitaloustiedustelun aikasarjatiedoista ja vuosien 1986 ja 1990 tiedot ovat tulonjakotilastoista.

Bruttotulojen muodostuminen desiileittäin vuonna 1990

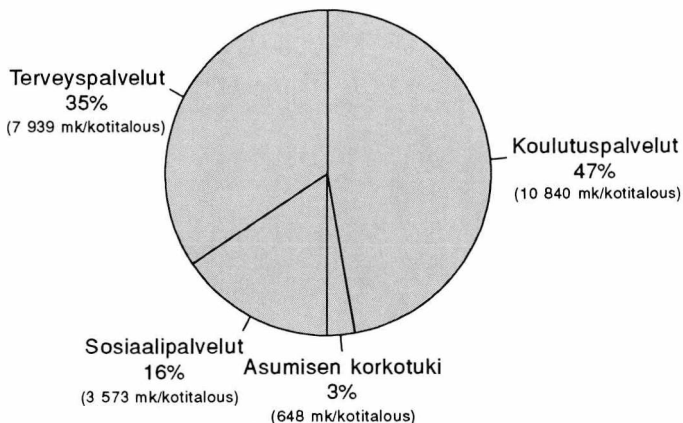
Lähde: TK, Tulonjakotilasto

Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointipalvelut ovat olleet tärkeä osa suomalaista hyvinvointivaltiota. Aina tähän päivään saakka kansalaisille on turvattu peruspalvelut yhteiskunnan toimesta eli ne on rahoitettu ja järjestetty verovaroin ja ne ovat olleet kokonaan tai osittain maksuttomia käyttäjille. Tällaisia yhteiskunnallisia palveluja ovat koulutus-, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut. Ne ovat lisänneet merkittävästi kotitalouksien hyvinvointia ja kulutusmahdollisuuksia.

Koulutuspalveluista hyötyvät eniten nuoret ja lapsiperheet, joissa on kouluikäisiä lapsia. Yhteiskunta tukee myös työllisyys- ja aikuiskoulutusta. Terveystoimintapalveluita käyttävät runsaasti vanhuksset, ja sosiaalipalvelut, kuten päivähoito ja kodinhoitoapu, kohdistuvat pääasiassa lapsiperheille sekä vanhuksille ja vammaisille.

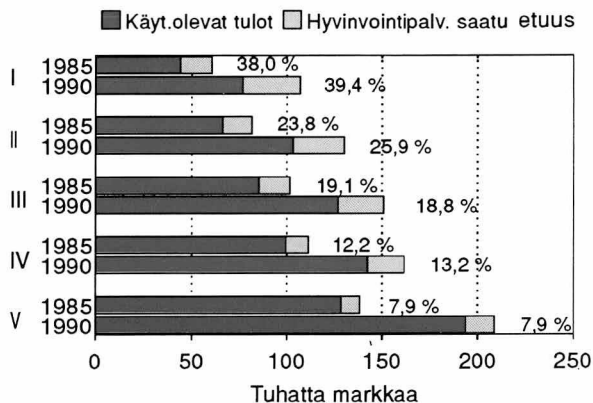
Hyvinvointipalveluiden jakaantuminen pääryhmittäin vuonna 1990

Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Vuonna 1990 sosiaalimenot olivat 140,7 miljardia markkaa eli noin 27 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kaikista sosiaalimenoista palveluiden osuus oli vajaat 40 prosenttia eli noin 56 miljardia. Palveluiden osuus oli suurin sairauden ja terveydenhoitomenoista. (Sosiaaliturva vuonna 1990, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1992:5).

Hyvinvointipalveluiden merkitys eri tuloviidenneksissä vuosina 1985 ja 1990

Tuloviidennekset muodostettu kulutusyksikköä kohti laskettujen tulojen mukaan.
Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Lasten päivähoitojärjestelyt vuosina 1977 - 1991, %

Vuosi	Kotona	Päiväkoti		Perhepäivähoito		Muut
		Kunnallinen	Yksityinen	Kunnallinen	Yksityinen	
1977	57	12	2	7	19	3
1980	55	14	3	13	13	2
1985	56	15	1	14	12	2
1989	42	22	1	25	7	3
1991	50	23	1	22	3	1

Lähde: TK, Työvoimatutkimus

Kulutus

Kotitalouksien kulutusmenoista välttämättömyyskulutus vie yhä pienemmän osan. Kun ruuan ja vaatteiden osuus oli yli 60 prosenttia vielä 1950-luvun alussa, se oli enää vajaat 30 prosenttia 1990-luvun alussa. Asumismenojen osuus kasvoi voimakkaaimmin 1950-luvulla. Seuraavalla vuosikymmenellä suomalaiset alkoivat autoistua ja liikkua: liikennemenot kasvoivat voimakkaasti. Erityisesti liikennemenot kasvoivat 1980-luvun taloudellisen nousun aikana. Vuonna 1990 liikennemenot olivat kotitalouksien suurin menoerä. Niiden osuus kaikista kulutusmenoista oli 23 prosenttia. Virkistys- ja vapaa-aika alkoi viedä yhä enemmän rahaa 1970-luvun lopulta lähtien.

Taloudellisten olojen parantuessa eri väestöryhmien kulutustaso ja kulutuksen rakenne ovat yhdenmukaistuneet. Maatalousyrittäjien menot ovat lähestyneet muiden työssä käyvien talouksien menojen tasoa, samoin eläkeläisten.

Kulutusrakenne vuosina 1966–1990

	1966	1971	1976	1981	1985	1990
	%	%	%	%	%	%
Menot yhteensä	100	100	100	100	100	100
Elintarvikkeet, juomat ja kodin ulkopuolella syödyt ateriat	34	31	28	28	25	22
Vaatteet ja jalkineet	10	8	7	7	6	6
Asunto, vapaa-ajan asunto, energia	20	21	22	20	20	22
Kotitalouskalusto, -tarvikkeet ja -palvelut	7	7	7	6	7	6
Terveystenhoito	2	3	2	2	3	3
Liikenne	15	17	18	20	22	23
Virkistys ja harrastus	6	6	8	8	8	8
Muut menot	6	7	8	9	9	10

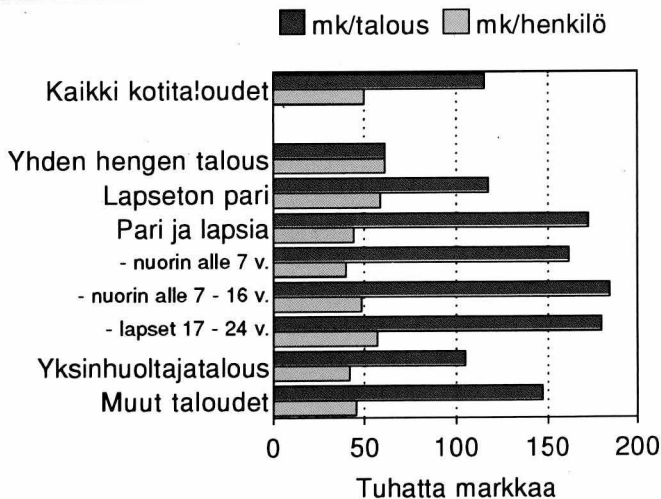
Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Kotitalouteen kuuluvien henkilöiden määrä ja ikä vaikuttavat kulutus-tarpeisiin ja -menoihin. Vanhimmilla ikäryhmillä vievät ruoka ja sairauksien hoito keskimääräistä suuremman osan menoista. Vaate-menojen osuus on suurimmillaan perheissä, joissa on nuoria.

Myös vapaa-aika- ja virkistysmenot muodostavat nuorten menoista keskimääräistä suuremman osan.

Vuonna 1990 suurimmat menot sekä kotitaloutta että henkeä kohti olivat lapsiperheillä, joissa nuorin lapsi oli 7 - 16-vuotias.

Menot kotitaloutta ja henkeä kohti elinvaiheittain vuonna 1990

Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

Suomalaisten perheiden vaurastuminen näkyy myös siinä, miten he ovat hankkineet erilaisia kodin koneita ja laitteita. Oma auto on 64 prosentilla talouksista. Radioita ja nauhureita on kotitalouksissa jo niin paljon, että niitä ei tilastoida. Mustavalkoinen televisio on väistynyt väritelevision tieltä. Vuonna 1971 väritelevisio oli vain prosentilla perheistä, ja lähes kolmella neljäsosalla oli mustavalkoinen. Nyt väri-tv on jo yli 90 prosentilla talouksista. Mikroaaltouunikin on yli puolella talouksista.

Kestokulutustavaroiden omistus vuosina 1966–1990

	1966	1971	1976	1981	1985	1990
	Prosenttiosuudet kotitalouksista					
Mustavalkoinen tv	59	73	74	51	35	24
Väri-tv	..	1	23	50	74	90
Pesukone ¹⁾	53	55	72	73	67	80
Jääkaappi	49	64	93	94	96	96
Pölynimuri	48	61	85	89	93	96
Puhelin	39	49	72	79	87	94
Oma auto	32	43	51	55	57	64
Sähkömpelukone	18	31	45	52	56	58
Pakastin	1	7	39	56	70	77
Astianpesukone	0	1	5	10	17	33
Videonauhuri	15	45
Mikroaaltouuni	52
Tietokone	5	16
Leipäkone	4

1) Vuosina 1985 ja 1990 vain automaattipesukone

Lähde: TK, Kotitaloustiedustelu

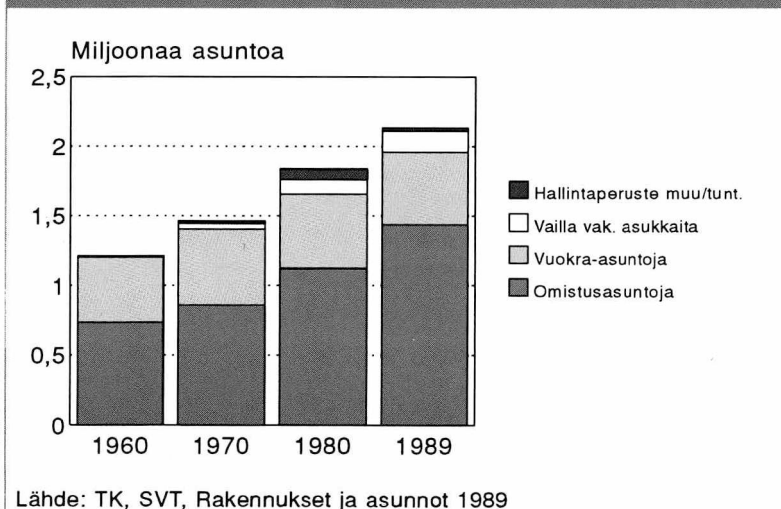
Asuminen

Asuntopolitiikka on ollut suomalaisen hyvinvointipolitiikan ongelmallisin lohko. Taloudelliset tekijät ovat vaikuttaneet siinä enemmän kuin muilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Asuntojen kysyntä ja tarjonta ovat vaihdelleet voimakkaasti.

Suomalainen asuminen on ollut, ja on edelleenkin, omistusasuntovaltaista. Myös asumisen yhteiskunnallinen tuki on painottunut oman asunnon hankkimisen tukemiseen. Asuntojen keskikoko oli 74 neliömetriä vuoden 1989 lopussa. Vuodesta 1960 pinta-ala oli kasvanut 23 neliömetriä.

Kesämökki kuuluu suomalaiseen hyvinvointiin. Vuoden 1990 lopussa niitä oli 367 700. Kesämökkien määrä kasvoi lähes 50 prosentilla vuosikymmenessä. Niiden keskipinta-ala oli 44 neliömetriä.

Asunnot hallintaperusteen mukaan vuosina
1960, 1970, 1980 ja 1989

Vaikka asumistaso on parantunut merkittävästi, suomalaiset asuvat vieläkin ahtaasti muihin Pohjoismaihin verrattuna. 1990-luvun alussa asumisväljyytemme oli tasolla, jolla se oli Ruotsissa parikymmentä vuotta sitten. Suomessa on myös rakennettu poikkeuksellisen paljon pieniä asuntoja. 1980-luvun lopussa peräti viidennes uusista asunnoista oli yksiöitä. Vielä vuonna 1989 yksiöt ja kaksiot muodostivat lähes puolet asuntokannasta.

Lapsiperheet asuvat ahtaasti, varsinkin kaupungeissa. Maaseudulla sen sijaan nuoretkin lapsiperheet voivat hankkia helpommin riittävän kokoisen asunnon tulevalle perheelleen. Tyypillistä suomalaiselle asumisuralle onkin "asunnonvaihtokaruselli": asuntoa vaihdetaan perheen taloudellisten mahdollisuuksien mukaan eikä perheen tilan tarpeiden mukaan. Ahtaasti asuvat ne taloudet, joissa on enemmän jäseniä kuin huoneita. Keittiötä ei lasketa huoneeksi.

25 - 44-vuotiaiden osuus ahtaasti asuvista on kasvanut.

Ahtaasti asuvien piirteitä vuosina 1975, 1988 ja 1990 %

	1975	1988	1990
25 - 34-vuotiaiden talouksia	27,5	32,4	32,2
35 - 44-vuotiaiden talouksia	24,3	36,1	37,5
Kaupunkimaisissa kunnissa asuvia	54,8	61,0	56,1
Pääkaupunkiseudulla asuvia	15,0	16,8	17,0
"Perinteisillä ahtaasti asumisen alueilla eläviä"	28,4	28,6	28,2
Omistusasunnoissa asuvia	55,6	67,7	68,4
Vuokra-asunnoissa asuvia	42,1	30,3	29,8
3 - 4 henkilön asuntokuntia	53,9	55,9	54,5
Vähintään 5 henkilön asuntokuntia	30,1	28,5	30,7

* Mikkelin, Pohjois-Karjalan, Kuopion, Oulun ja Lapin lääneissä

Lähde: TK, Asuinolot

Suomalaisten kotien varustetaso on parantunut huomattavasti viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana: lämmin vesi, wc, keskuslämmitys ja suihku tai kylpyhuone on suurimmalla osalla. Erityisen nopea kehitys oli 60- ja 70-luvuilla. Kuitenkin puutteellisesti tai erittäin puutteellisesti varustetuissa asunnoissa asui vielä vuonna 1989 yli 330 000 asuntokuntaa. Ennen kaikkea vanhuksat asuivat muita väestöryhmiä useammin puutteellisin mukavuuksin varustetussa asunnossa.

Asuntomarkkinat ylikuumenivat ja kotitaloudet velkaantuivat 1980-luvun lopulla, kun rahamarkkinat vapautettiin ja patoutunut asunnon tarve purkautui. Asuntokauppa kävi kiihkeimmillään ja hinnat olivat

Asunnot varusteiden mukaan vuosina 1960 - 1989

	1960	1970	1980	1989
Asuntoja yht.	1 211 200	1 463 221	1 838 058	2 152 938
%	100	100	100	100
Viemäri	623 927	1 088 789	1 659 765	2 074 848
%	51,5	74,4	90,3	96,4
Vesijohto	569 946	1 054 301	1 642 188	2 047 941
%	47,1	72,1	89,3	95,1
WC	428 323	897 768	1 542 514	1 995 544
%	35,4	61,4	83,9	92,7
Lämmin vesi	281 182	760 178	1 465 347	1 928 264
%	23,2	52,0	79,7	89,6
Kylpy-/suihkuhuone	190 057	571 453	1 256 644	1 880 160
%	15,7	39,1	68,4	87,3
Keskuslämmitys	377 158	819 665	1 474 325	1 908 313
%	31,1	56,0	80,2	88,6
Huoneistokoht.sauna	548 264	889 193
%	29,8	41,3

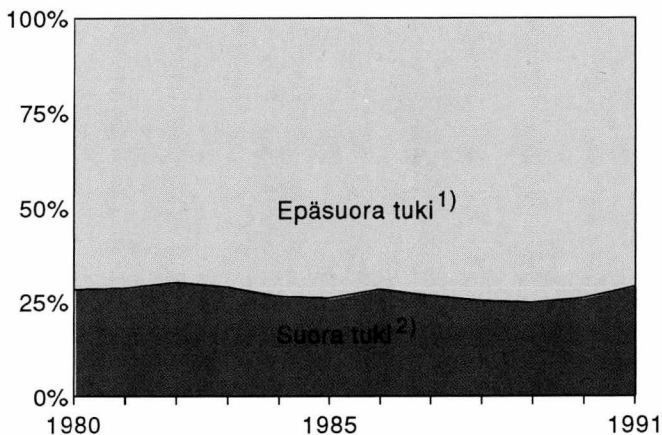
Lähde: TK, SVT, Rakennukset ja asunnot 1989

korkeimmillaan 1988 - 1989. Tuolloin asunnon hankki 265 000 kotitaloutta. Velkaantumisen huippuvuosi oli 1988, jolloin asunto- ja kulu- tuotot kasvoivat runsaat 20 prosenttia.

Asuntovelkaantuminen 1980-luvulla ei ollut tasaista alueittain eikä väestöryhmittäin. Asuntovelallisten osuus lisääntyi kolmessa vuodessa vajaalla kolmella prosenttiyksiköllä. Alle 35-vuotiaat velkaantuivat runsaasti, mutta myös keski-ikäiset 45 - 54-vuotiaat velkaantuivat vuonna 1988.

Vuokramarkkinoita on säännelty Suomessa lähes aina. 90-luvun alkupuolelle jatkunut sääntely johti yksityisten vuokra-asuntojen määrän

Asumisen kokonaistuen jakaantuminen suoraan ja epäsuoraan tukeen vuosina 1980 - 1991

1) - valtion ja kuntien lainojen korkotuki (alikorotuki)
- korkovähennysetuus

2) - suorat asumistuet
- ASP-korkotuki

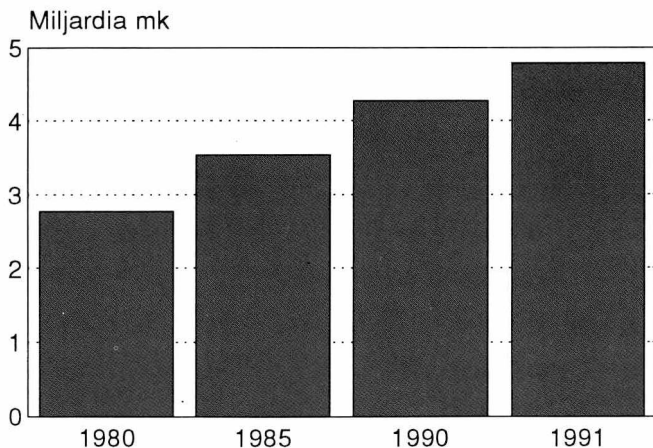
Lähde: Asuntohallitus, TK

pistumiseen. Aravavuokra-asunnot eivät ole kyenneet korvaamaan yksityisten vuokra-asuntojen puutetta. Vuokrien sääntely purettiin vuonna 1992.

Asumistukijärjestelmiä alettiin kehittää aravatuotantolakia lukuunottamatta varsinaisesti vasta 70-luvulla. 1980-luvulla asumisen tuki kohdistui siten, että suora asumistuki kohdistui opiskelijoille, eläkeläisille ja yksinhuoltajille. Korkovähennysetuus ja alikorkotuki kohdistuivat ennen kaikkea lapsiperheille. Korkotukena annettu asumistuki on lisäksi hyödyttänyt enemmän hyvätulaisia kuin pienituloisia.

Vuonna 1990 säädettiin laki asumisoikeusasunnoista. Ne tarjoavat uuden mahdollisuuden asunnon hankkimiseksi, vaikka tarjonta ei ole pysynyt läheskään tyydyttämään kysyntää.

Asumisen kokonaistuki vuoden 1980 hinnoin vuosina 1980, 1985, 1990 ja 1991

Lähde: Asuntohallitus, TK

Hyvinvoinnin vuosikymmenet

Hyvinvointivaltio - tai sosiaalivaltio - käsitteenä on syntynyt Isossa-Britanniassa toisen maailmansodan aikaan. Hyvinvointivaltiolla ei yksinomaan tarkoiteta valtiota, jossa on korkea bruttokansantuote, vaan myös valtiota, joka kantaa vastuuta ihmisten sosiaalisista olosuhteista ja huolehtii elämän perusturvasta. Pohjoismaisella hyvinvointivaltiolla tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnassa vallitsee täystyöllisyys, yhteiskunnan infrastruktuurista, kuten teistä, tietoliikenneverkoista, puolustusvoimista yms. sekä peruspalveluista, kuten koulutus-, sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista huolehditaan. Lisäksi verotuksen progressiolla ja tulonsiirroilla tasataan tuloeroja.

Suomessa hyvinvointivaltion luominen alkoi 1960-luvulla. Tuolloin sosiaalipolitiikka alettiin ymmärtää ja hyväksyä osaksi talouspolitiikkaa. Aikaisemmin sosiaalipolitiikka oli ollut köyhäinhoitoa tai yleisiin sosiaaliin ja moraalisiin periaatteisiin pohjautuvaa huolenpitoa. Uuden hyvinvointivaltion tuli suojata kansalaisensa sosiaalisilta riskeiltä, turvata heidän kulutusmahdollisuutensa tulonsiirroilla ja tarjota peruspalvelut maksutta tai kohtuullista asiakasmaksua vastaan. Näin yhteiskunta pitäisi yllä sisäistä vakautta ja loisi hyvinvointia. Sosiaalipolitiikkaa alettiin kehittää näiden periaatteiden mukaan. Keskeisiksi toimeenpanijoiksi tulivat valtio ja kunnat. Järjestelmien rahoituksesta huolehtivat pääasiassa valtio, kunnat ja työnantajat.

1970-luvulla hyvinvointivaltiota vakiinnutettiin. Yksi suurimmista lakiuudistuksista oli kansanterveyslaki. Koulutuksen suuri uudistus oli siirtyminen peruskouluun.

1970-luvulla sosiaalipolitiikkaa alettiin sitoa yhä selkeämmin palkkapolitiikkaan. Työsopimusten yhteydessä säädettiin paitsi palkoista myös mo-

nista työ- ja palvelussuhteisiin liittyvistä etuuksista mm. työttömyysturvasta, työsuojelusta ja vuosilomista.

1980-luvun alkupuoliskolla sosiaaliturvaan tehtiin monia merkittäviä parannuksia. Etuuksien saamisen sidonnaisuutta tuloihin lievennettiin. Joistakin etuuksista tuloharkinta poistettiin kokonaan. Monien etuuksien vähimmäistasoa korotettiin ja työtulojen menetyksestä aiheutuneet korvaukset sidottiin ansiotasoon. Ansiosidonnaiset etuudet tulivat veronalaisiksi.

1980-luvun lopulla kansalaiset alkoivat pitää sosiaalisia etuuksia perusoikeuksiin kuuluvina ja itsestään selvinä saavutettuina etuina, mutta samalla keskustelu kääntyi Suomessakin hyvinvointivaltion ideologiseen, toiminnalliseen ja rahoitukselliseen kriisiytymiseen.

1990-luvun taloudellinen lama vei hyvinvointivaltion lopullisesti rahoituskriisiin. Vaikka julkinen sektori ei ollutkaan lamaan syyppää, suurtyöttömyys ja valtion velkaantumismuutos pakottivat suunnittelemaan hyvinvointivaltion tarjoamiin etuuksiin leikkauksia. Alettiin puhua "yövärtijävaltiosta", jossa yhteiskunta huolehtii vain infrastruktuuristaan.

Miten suomalaisen hyvinvointivaltion käy 1990-luvulla taloudellisen, yhteiskunnallisen ja integroitumismurroksen puristuksessa, jää nähtäväksi.

Sosiaalipoliittisia uudistuksia 1961 - 1991

Vuosi	Sairauden- ja terveydenhoito	Perhe- ja asuntopoliitikka
1961		Asumistuki 2- tai useampi lapsisille perheille
1962		
1964	Sairausvakuutuslaki: päivärahat ja sairaanhoitokorvaukset. Äitiysraha	
1965		
1966		Asuntotuotantolaki: valtion asuntolainat
1967	Lääkäripalkkioiden korvaukset.	
1969		
1970	Työnantajan velvollisuus maksaa palkkaa sairaustapauksessa 7 vrk:n ajalta	
1971		Asumistuen laajennus 1-lapsisille perheille
1972	Kansanterveyslaki, kunnalliset terveyskeskukset	
1973		Laki päivähoidosta
1974		
1975		Asumistuki lapsettomille
1977		
1978		
1979		
1980		Asuntosäästöpalkkiojärjestelmä
1982	Sairausvakuutuksen päivä- ja äitiysrahajärjestelmän uudistus.	
1984		Toimeentulotuki; Alle 3 v. lasten päivähoito
1985	Äitiysraha muuttui vanhempainpäivärahaksi.	
1986	Nuorten hammashuolto sairausvakuutukseen Lääkekorvaus uudistus.	
1987		
1988	Hammashuolto laajeni.	
1989		
1990		Laki asumisoikeusasunnoista

Vuoden 1992 lakimuutoksia ei ole voitu ottaa huomioon tässä julkaisussa.

Opintojen tukeminen	Työpolitiikka	Eläkepolitiikka	Vuosi
			1961
		Työntekijöiden eläkelait	1962
		Kuntien eläke-uudistus.	1964
	40-tuntinen työviikko		1965
		Valtion eläkeuudistus.	1966
		Perhe-eläkelaki (TEL ja LEL).	1967
Opintotuki-järjestelmä		Kansaneläkkeen perhe-eläkkeet.	1969
		Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkelait (YEL ja MYEL).	1970
	Uusi työsopimuslaki.		1971
Opintoraha	Työllisyyslaki: työttömyyskorvausten uudelleen järjestely		1972
	4 viikon vuosiloma		1973
	Laki työtuomioistuimesta	Sukupolvenvaihdoseläke. Luopumiseläke.	1974
			1975
Asumislisä	Pienyrittäjien vuosilomarahaa	Rintamasotilaseläkkeet.	1977
	Maatalousyritt. vuosiloma ja sijaisavun järjestäminen		1978
	Työterveysluoto		1979
		Kansaneläkeuud. aloitettiin	1980
		Rintamaveteraanien varhaiseläkkeet.	1982
			1984
	Työttömyysturvauudistus (ansio- ja peruspäivärahat)	Kansaneläkeuudistuksen 3. vaihe.	1985
		Taiteilijoiden ja toimittajien eläkelaki. Varhaiseläkkeet.	1986
Aikuisopintotuki		Osa-aikaeläke.	1987
			1988
		Joustavat eläkejärjestelyt julkisella sektorilla.	1989
		Perhe-eläkeuudistus.	1990

Vuonna 1991

- opintorahan perusosa oli 560 markkaa ja asumislisä 390 markkaa kuukaudessa.
- työttömyyspäivärahan peruspäiväraha oli täysimääräisenä 105 markkaa.
- toimeentulotuen perusosa yksinäiselle henkilölle oli 1 791 tai 1 871 markkaa kuukaudessa kunnan kalleusryhmästä riippuen.
- yksinäisen vanhuksen täysi kansaneläke oli 2 339 markkaa kuukaudessa. Vuonna 1965 se oli 153 markkaa eli runsaat 1 100 markkaa vuoden 1991 rahana.

Vuonna 1990

- lapsilisä lasta kohti oli 3 750 markkaa vuodessa. Vuonna 1965 se oli 220 markkaa eli noin 1 600 markkaa vuoden 1990 rahana.
- päiväkodeissa oli hoitopaikkoja 122 500 ja perhepäivähoidossa 92 300. Vuonna 1981 päivähoitopaikkoja oli 88 800 ja perhehoitopaikkoja 54 850.
- vanhempainpäivärahaa sai 12 prosenttia 25 - 34-vuotiaista. Heistä 20 prosenttia oli miehiä ja 80 prosenttia naisia.
- perheiden ja lasten toimeentuloturvaan käytettiin 19 400 miljoonaa markkaa.

Lähteet: Sosiaaliturva 1990, STM; STAKES, KELA ja Valtion opintotukikeskus

HYVINVOINTI KATSAUS

Ajattelevan Ihmisen lehti

Neljä numeroa vuodessa

Kestotilaus 150 mk

Vuosikerta 170 mk

Telekopiotilaukset

(90) 1734 2474

Puhelintilaukset

(90) 1734 2011

FAKTAJUTTUJA:

Koulutus

Vapaus

Kulutus

Velka

Köyhyys

Vauraus

